
ՎԱՍՏԱԿԱՇԱՏ ԱՐՎԵՍՏԱԲԱՆՆ ՈՒ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀՄՈՒՏ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉՈՐ
(ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Արարատ Աղասյանի
ծննդյան 60-ամյակի առթիվ)

Լրացավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն և գիտական խորհրդի նախագահ, Սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի բաժնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիր, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Աղասյանի ծննդյան 60-ամյա հոբելյանը:

Ա. Աղասյանը ծնվել է 1956-ի օգոստոսի 11-ին, ՀԽՍՀ Միսիան քաղաքում, ԽՍՀՄ պետական բանկի հայկական գրասենյակի կառավարիչ, ՀԽՍՀ պետական ագրոարդյունաբերական կոմիտեի նախագահի առաջին տեղակալ, ՀԽՍՀ մինիստր, ՀԽՍՀ վաստակավոր տնտեսագետ, տնտեսագիտության թեկնածու Վլադիմիր Աղասյանի և մանկավարժ, անգլերեն լեզվի ուսուցչուհի Մարգարիտա Ասոյանի ընտանիքում: 1960-ին Ա. Աղասյանը ծնողների հետ տեղափոխվում է Երևան:

1973-ին ավարտելով Երևանի - 122 միջնակարգ դպրոցը՝ Ա. Աղասյանն ընդունվում է Մոսկվայի Մ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետի արվեստաբանական բաժինը, որն ավարտում է 1978-ին՝ ստանալով «արվեստի պատմաբանի» որակավորում:

1978-ի օգոստոսի 1-ից երիտասարդ արվեստաբանն աշխատանքի է անցնում ՀԽՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնում որպես կրտսեր գիտաշխատող: Այդ օրվանից հարազատ ինստիտուտի հետ է անխզելիորեն կապվում Ա. Աղասյանի գիտաստեղծագործական ու գիտակազմակերպական հետագա ողջ գործունեությունը: Շուտով նա ընտրվում է ինստիտուտի երիտասարդ գիտաշխատողների գիտխորհրդի նախագահ, իսկ 1981-ին արդեն գիտական խորհրդի անդամ էր: 1991 թ. հունիսի 1-ին Ա. Աղասյանը նշանակվում է ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտքարտուղար և գիտական խորհրդի քարտուղար: 2003-ի հունիսի 6-ից նա Արվեստի ինստիտուտի տնօրենն է, իսկ 2008-ին և 2013-ին վերընտրվել է նույն պաշտոնում: 2003-ից ի վեր Ա. Աղասյանն ինստիտուտի գիտական խորհրդի նախագահն է: 2005-ին որակավորվել է որպես առաջատար գիտաշխատող, իսկ 2010-ին՝ գլխավոր գիտաշխատող:

1995-ի օգոստոսի 8-ին, երբ ինստիտուտում ստեղծվեց հանրապետությունում միակ արվեստագիտության բնագավառի գիտական աստիճանաշնորհման 016 մասնագիտական խորհուրդը, Ա. Աղասյանը կանգնած էր նրա ակունքներում. նա խորհրդի առաջին գիտքարտուղարն էր, այնուհետև՝ միակ գիտությունների թեկնածու անդամը, 2009-ից՝ նախագահի տեղակալը:

Իսկ մինչ այդ՝ 1989-ին, իր հարազատ Alma mater-ում՝ Մոսկվայի Մ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանում, Ա. Աղասյանը պաշտպանում է դիսերտացիա՝ «Մարտիրոս Սարյանի ստեղծագործական մեթոդի ձևավորումը» թեմայով և ստանում արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճան: Նրա գիտական ղեկավարն էր ռուս ականավոր արվեստաբան, ակադեմիկոս Դմիտրի Սարաբյանովը: 1992-ին հրատարակվում է Ա. Աղասյանի անդրանիկ՝ «Мартирос Сарьян. Раннее творчество» մենագրությունը¹, որը հետաքրքրություն առաջացրեց ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ նրա սահմաններից դուրս: Երիտասարդ հետազոտողի վստահ մուտքը սարյանագիտություն ու հետագա բեղմնավոր գործունեությունը պատահական չէր. դեռևս 1980-ին հրատարակվել էր Մարտիրոս Սարյանի կյանքի և ստեղծագործության տարեգրությունը, որի համահեղինակներից մեկը հենց 24-ամյա Ա. Աղասյանն էր²:

2007-ի մարտին Երևանում Ա. Աղասյանը պաշտպանում է ատենախոսություն «Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում» թեմայով և ստանում արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան: Նույն թվականի նոյեմբերին նրան շնորհվում է «Արվեստագիտություն» մասնագիտությամբ պրոֆեսորի գիտական կոչում:

2009-ին Ա. Աղասյանն ընտրվում է Սանկտ Պետերբուրգի՝ Պետրոս Մեծի անունը կրող Գիտությունների և արվեստների ակադեմիայի թղթակից անդամ: Նա Հումանիզմի պրոբլեմների ակադեմիայի նախագահության անդամ է (2007-ից), Փիլիսոփայության միջազգային ակադեմիայի թղթակից անդամ (2011):

2014-ի դեկտեմբերին Ա. Աղասյանն ընտրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ՝ արվեստագիտության գծով:

Արվեստաբանական կրթության մոսկովյան փայլուն դպրոց անցած Ա. Աղասյանը նոր և նորագույն շրջանների հայ կերպարվեստի պատմության լավագույն գիտականներից է, ում գիտական նախասիրությունների հիմնական ոլորտը XIX–XX դարերի հայ կերպարվեստի ու գեղարվեստական մտքի պատմությունն է: Նա հեղինակ է 11 գրքերի ու մենագրությունների, շուրջ 150 գիտական և գիտահանրամատչելի հոդ-

¹ Տե՛ս А. Агасян. Мартирос Сарьян. Раннее творчество. Ереван, Издательство АН Армении, 1992, 210 с.

² Տե՛ս Մ. Ղ ա գ ա ր յ ա ն, Ա. Աղ ա ս յ ա ն. Մարտիրոս Սարյան: Կյանքի և ստեղծագործության տարեգրություն, Երևան, Հայաստանի պետական պատկերասրահ, 1980, 317 էջ:

վածների, որոնք լույս են տեսել Հայաստանի, Ռուսաստանի Դաշնության, Վրաստանի, ԱՄՆ-ի, ԳՀՀ-ի, Հունգարիայի, Լիբանանի, Լեհաստանի գիտական ժողովածուներում, կերպարվեստին նվիրված հանրագիտարաններում և պարբերականներում: Ջեկուցումներով հանդես է եկել միջազգային, միութենական և հանրապետական բազմաթիվ գիտաժողովներում: Գիտնականի աշխատություններն առանձնանում են մասնագիտական բարձր մակարդակով և փաստական նյութի լայն ընդգրկումով:

Ա. Աղասյանն առաջինն է, ով ուսումնասիրել և հայերեն լեզվով շարադրել է նոր ու նորագույն շրջանների հայ կերպարվեստի պատմությունը: Իր գիտական ուսումնասիրություններում նա մեծ կարևորություն է տալիս հարևան երկրների, ինչպես նաև Ռուսաստանի ու Եվրոպայի հետ XIX–XX դարերում հայ կերպարվեստի ունեցած առնչություններին և զուգահեռներին: Այդ հարցերի բազմակողմանի լուսաբանման շնորհիվ նա բացահայտել է ոչ միայն դրանց պատմական ձևավորման ու զարգացման ընդհանուր օրինաչափությունները, այլև յուրաքանչյուրին բնորոշ տարբերությունները: Հատկապես ուշագրավ են հայ-ռուսական և հայ-ֆրանսիական գեղարվեստական կապերին նվիրված՝ Ա. Աղասյանի գիտական հրապարակումներն ու զեկուցումները:

Գաղտնիք չէ, որ հայրենական արվեստագիտության առջև ծառայած կարևոր ու հրատապ խնդիրներից է հայ ժողովրդի՝ այլ ժողովուրդների հետ ունեցած մշակութային առնչությունների ուսումնասիրությունը, ինչը գիտական կարևոր նշանակությունից զատ՝ ունի նաև քաղաքական ոչ պակաս կարևոր նշանակություն: Հայ ժողովրդի՝ այլ ժողովուրդների հետ ունեցած մշակութային առնչությունների ուսումնասիրության բնագավառում առավել մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում հայ-ռուսական մշակութային կապերի ուսումնասիրությունը: Հայ-ռուսական գեղարվեստական առնչությունները շարունակում են մնալ Ա. Աղասյանի գիտական հետաքրքրությունների կենտրոնում: «Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության պայմանագրային (թեմատիկ) ֆինանսավորման մրցույթ – 2013»-ի արդյունքում ֆինանսավորման երաշխավորվեց նրա առաջադրած՝ «Հայ-ռուսական մշակութային առնչությունների պատմությունից. կերպարվեստ և երաժշտություն» թեման, որի ավարտին ԳԱԱ գիտահրատարակչական խորհրդի և Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ «Գիտություն» հրատարակչությունը լույս ընծայեց Ա. Աղասյանի և տողերիս հեղինակի «Հայ-ռուսական գեղարվեստական առնչությունների պատմությունից. Սանկտ Պետերբուրգ (XIX դար – XX դարի սկիզբ)» աշխատությունը³: Գրքի առաջին՝ «Սանկտ Պետերբուրգում կրթված հայ արվեստագետները»

³ Տե՛ս Ա. Աղասյան, Ա. Ասատրյան. Հայ-ռուսական գեղարվեստական առնչությունների պատմությունից. Սանկտ Պետերբուրգ (XIX դար – XX դարի սկիզբ), Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, 2015, 208 էջ: Գրքի մասին տե՛ս Վ. Սանթրյան. Հայ-ռուսական գեղարվեստական առնչություններ. հրապարակի վրա է Արարատ Աղասյանի և

վերտառությամբ պատմական ակնարկում Ա. Աղասյանը հանգամանորեն ներկայացրել է Ռուսաստանի հյուսիսային մայրաքաղաք Սանկտ Պետերբուրգում՝ Գեդարվեստի կայսերական ակադեմիայում և գեդարվեստական այլ կրթարաններում մասնագիտացած, այնտեղ ապրած ու գործած հայ արվեստագետների ստեղծագործական դիմանկարները՝ գիտական շրջանառության մեջ դնելով մի շարք մոռացված կամ կիսամոռացված անուններ, անհայտ ստեղծագործություններ, կենսագրական նորահայտ փաստեր ու վկայություններ:

2015-ի տարեմուտին «Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության պայմանագրային (թեմատիկ) ֆինանսավորման մրցույթ – 2015»-ի արդյունքում ֆինանսավորման երաշխավորվեց Ա. Աղասյանի դեկավարած՝ «Հայ արվեստագետների և երաժիշտների դերը Մոսկվայի մշակութային կյանքում. XIX դար – XX դարի առաջին երկու տասնամյակներ» վերնագրով գիտական նախագիծը:

Փոքր-ինչ շեղվելով արվեստաբանական թեմայից և շարունակելով «ռուսական» թեման՝ նշենք, որ 2013 թ. արվեստաբանը հաճելի անակնկալ մատուցեց: Քչերին է հայտնի, որ դեռևս դպրոցական տարիներից Ա. Աղասյանը բանաստեղծություններ է գրում հայերեն և ռուսերեն լեզուներով: Եվ ահա նշված թվականին նա ընթերցողի դատին հանձնեց իր «Ռուսական պոեզիայի գանձարանից» ժողովածուն, որտեղ ներառել է XIX–XX դարերի ռուսական պոեզիայի լավագույն նմուշներն ու դրանց սեփական թարգմանությունները, որոնք հետաքրքրեցին ընթերցողներին և դրական արձագանքներ գտան գրականագետների շրջանում: Գայանե Հարությունյանի կարծիքով՝ «Ա. Աղասյանի թարգմանությունները ռուս քնարերգության, նրա հոգու, նրա անկրկնելի փոխաբերականության խորունկ ընթերցման վառ նմուշներ են: Նուրբ ճաշակով, վանկի նրբագեղությամբ, ոչ միայն բառը, այլև պոեզիայի լռությունը լսելու հազվագյուտ ունակությամբ օժտված Ա. Աղասյանն ստեղծել է ռուսական բանաստեղծական սիմֆոնիայի հայկական պարտիտուր՝ պահպանելով նրա ինտոնացիաները, արխիտեկտոնիկան, մտածողության կերպարայնությունն ու ռուսական մշակույթին բնորոշ աշխարհընկալումը»⁴:

Վերադառնալով Ա. Աղասյանի գիտական գործունեությանը՝ ասենք, որ նա նաև XIX դարի արևմտահայ կերպարվեստի պատմության առաջին հետազոտողներից է: Ծանրակշիռ է նրա ներդրումը սարյանագիտության և քոչարագիտության բնագավառներում, ինչպես նաև խորհրդային ու հետխորհրդային հայ կերպարվեստի, այդ ժամանակվա գեդարվեստական կյանքի ուսումնասիրման գործում:

Հայաստանում և սփյուռքում լայն արձագանք գտավ ԳԱԱ գիտահրատարակչական խորհրդի և Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշումներով պետա-

Աննա Ասատրյանի նոր աշխատությունը. – Հայաստանի Հանրապետություն, 22. VI. 2016:

⁴ Г. Г. А р у т ю н я н. Из сокровищницы русской поэзии в переводах Арарата Агасяна. – Вестник общественных наук НАН РА, 2013, № 3, с. 324.

կան պատվերի շրջանակներում հրատարակված՝ գեղարվեստական, պատմամշակութային և փաստագրական մեծածավալ նյութ պարունակող «Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում» հիմնարար ուսումնասիրությունը՝ արվեստաբանի երկարամյա հետազոտությունների ու պրպտումների արդյունքը⁵: Աշխատության մեջ առաջին անգամ հանգամանորեն լուսաբանվում է հայ կերպարվեստի պատմական ուղին՝ սկսած Ռուսաստանի կազմում 1801–1828 թթ. Արևելյան Հայաստանի ընդգրկվելուց մինչև մեր օրերը: Երևանի, Մոսկվայի, Մանկոտ Պետերբուրգի, Թբիլիսիի պետական և մասնավոր թանգարաններում ու արխիվներում պահվող ստեղծագործությունների, ցուցահանդեսային կատալոգների, ձեռագրերի ու վավերագրերի, հին ու նոր գեղարվեստական մամուլի, հայ արվեստագետների գրական ժառանգության համակողմանի ուսումնասիրման շնորհիվ Ա. Աղասյանը կատարել է փաստական բազմաթիվ ճշտումներ, զուգահեռներ անցկացրել XIX դարի կեսերի արևելահայ ու արևմտահայ կերպարվեստի բնորոշ միտումների, գեղարվեստական համանման և յուրահատուկ երևույթների միջև, լայնորեն ներկայացրել ու նորովի մեկնաբանել խորհրդահայ կերպարվեստը, ընդհանուր գծերով բնութագրել Հայաստանի Հանրապետության գեղարվեստական կյանքում 1991-ից հետո կատարված տեղաշարժերը, դրանց դրական ու բացասական հետևանքները⁶:

⁵ Տե՛ս Ա. Աղասյան. Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում, Երևան, «Ոսկան Երևանցի», 2009, 292 էջ: Գրքի մասին տե՛ս Մ. Հասրաթյան. Արարատ Աղասյան, Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում.– ՊԲՀ, 2009, - 2–3, էջ 271–275, Ա. Ավագյան, Արարատ Աղասյան, Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում.– ՀՀ ԳԱԱ Լրաբեր հասարակական գիտությունների, 2009, - 2, էջ 259–262, Նոր աշխատություն.– Կերպարվեստ, Երևան, 2009, -1–3, էջ 83, Ա. Տեր-Մինասյան. Հայկական կերպարվեստին նվիրված կարևոր ուսումնասիրություն.– Ճարտարապետություն և շինարարություն, Երևան, 2009, հ. 4, էջ 32–33, Վ. Սանթրյան. Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում.– Հայաստանի Հանրապետություն, 23. V. 2009, Մ. Բադալյան. Արարատ Աղասյանի նոր աշխատությունը՝ «Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում».– Ազգ, Երևան, 2009, մայիս, Գ. Մկրտչյան. Հայ կերպարվեստի երկու դարը՝ մեկ գրքում.– Ազատամտություն, Երևան, 28. V. 2009, С. Авакян. Ценное издание.– Комсомольская правда в Армении, 26. VI – 2. VII. 2009; М. Степанян. Культурный феномен.– Голос Армении, 30. VI. 2009; «Հայ կերպարուեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերու ընթացքին» գիրքին շնորհանդես.– Հայրենիք, Վաթերթաուն (ԱՄՆ), 3. VII. 2009, Մ. Ծիրանի. Շատոնց սպասուած կարևոր աշխատութիւն մը.– Ազդակ, Պէրուր, 7. IX. 2009, Ա. Ասատրյան. Ներկայացված է Հայաստանի պետական մրցանակի.– Գիտություն, Երևան, 2009, հոկտեմբեր, Ա. Ասատրյան. Ներկայացված է Հայաստանի պետական մրցանակի.– Արարատ Աղասյան. «Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում».– Ազգ, 27. XI. 2009, 3 ա. Խաչիկյան. Ա. Աղասյանի «Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում» գրքի մասին.– Էսթետիկայի հարցեր: Հետազոտությունների ժողովածու: Գիրք 6, Երևան, 2012, էջ 37–38:

⁶ Գրքի շնորհանդեսը տեղի ունեցավ 2009 թ. մայիսի 14-ին, Հայաստանի ազգային

Աշխատությունը, որը «ազգային նոր և նորագույն կերպարվեստի ամբողջական պատմությունը հայերեն շարադրելու անդրանիկ փորձն է»⁷, էապես խորացնում է հայ կերպարվեստի մասին մեր պատկերացումները: Հեղինակը նյութը դիտարկել և լուսաբանել է տարբեր կողմերից, պատմամշակութային լայն համատեքստում, մոռացությունից հանել բազմաթիվ դեմքեր ու ստեղծագործություններ, բացահայտել և մատնանշել XIX–XX դարերում հայ կերպարվեստին առավել բնորոշ, ուրույն գծերը: Մեթոդաբանական ամուր հիմքերի վրա խարսխված աշխատությունն ունի համապարփակ բնույթ՝ ընդգրկելով կերպարվեստի հիմնական բոլոր տեսակները: Այն տալիս է մեր կերպարվեստի պատմության նոր և նորագույն փուլերի օբյեկտիվ պատկերը՝ բացահայտելով XIX–XX դարերի հայ նկարչության և քանդակագործության ազգային առանձնահատկությունները: Իսկ գիտական շրջանառության մեջ դրված հայերեն մասնագիտական մի շարք տերմիններն ու հասկացությունները հարստացնում են արվեստաբանության ասպարեզում գործածվող բառապաշարը: Ինչպես նկատել է ԳԱԱ թղթակից անդամ Մուրադ Հասարայանը՝ «հատուկ պետք է նշել աշխատանքի վերջում տրված «Օգտագործված գրականության ցանկի» մասին: Ցանկը պարունակում է նոր և ժամանակակից հայ գեղարվեստական կյանքի վերաբերյալ արխիվային բոլոր նյութերը և հրատարակությունները, ընդհանուրը՝ 600-ից ավելի անուն: Սա հայ արվեստի պատմությանը վերաբերող նյութերի ամենաընդարձակ ցուցակն է, որն ունի գիտաճանաչողական կարևոր նշանակություն և նույնիսկ կարող է առանձին տպագրվել»⁸:

Ա. Աղասյանն է հեղինակել 2007-ին Մոսկվայում լույս տեսած՝ Նոնա Ստեփանյանի «Искусство Армении» մենագրության՝ հետխորհրդային Հայաստանի կերպար-

պատկերասրահի որմնանկարների դահլիճում և եզրափակվեց Արամ Խաչատրյանի անվան պետական լարային քառյակի (գեղարվեստական ղեկավար՝ միջազգային մրցույթների դափնեկիր, արվեստագիտության թեկնածու Վաչե Հովեյան) համերգով: Հրնթացս շնորհանդեսի էլույթ ունեցան Երևանի քաղաքապետ Գ. Բեգլարյանը, ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար, ակադեմիկոս Վ. Բարխուդարյանը, Հայաստանի ազգային պատկերասրահի տնօրեն, պրոֆեսոր Փ. Միրզոյանը, արվեստագիտության դոկտոր Լ. Չուգասյանը, արվեստաբան Ս. Սարուխանյանը: Նրանց էլույթներում, ի շարս ուսումնասիրությանը տրված բարձր գնահատականների և հեղինակի կատարած աշխատանքի վերաբերյալ դրվատական խոսքերի, առաջարկվեց մենագրությունը ներկայացնել ՀՀ պետական մրցանակի՝ կերպարվեստի ոլորտում:

⁷ Ա. Ավագյան. Արարատ Աղասյան, Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում. – ՀՀ ԳԱԱ Լրաբեր հասարակական գիտությունների, 2009, -2, էջ 262:

⁸ Մ. Հ ա ս թ յ ա ն. Արարատ Աղասյան, Հայ կերպարվեստի զարգացման ուղիները XIX–XX դարերում. – ՊԲՀ, 2009, - 2–3, էջ 274:

վեստին նվիրված գլուխը⁹:

Ծանրակշիռ է գիտնականի ներդրումը «Հայ արվեստի պատմություն» կոլեկտիվ հիմնարար աշխատության ստեղծման գործում, որի համար նա արժանացել է 2009 թ. ՀՀ պետական մրցանակին՝ կերպարվեստի ոլորտում¹⁰: Նա հեղինակել է XIX–XX դարերի հայ կերպարվեստի պատմությանը նվիրված ընդարձակ բաժինները: Ինչպես իրավագիտորեն նկատել է արվեստագիտության թեկնածու Արթուր Ավագյանը՝ «առավել մանրամասն շարադրված է նոր և նորագույն կերպարվեստին վերաբերող բաժինը, որը կազմում է գրքի ուղիղ կեսը»¹¹:

ՀՀ սփյուռքի նախարարության և Արվեստի ինստիտուտի համատեղ հիմնարկված «Ակնարկներ սփյուռքահայ կերպարվեստի պատմության» մատենաշարի անդրանիկ հատորը Ա. Աղասյանի «Քաջագի մշտավառ կանթեղը» աշխատությունն էր՝ նվիրված ամերիկահայ անվանի գեղանկարիչ Քաջագունի Քեչեճյանին¹²: Առաջին

⁹ Տե՛ս А. Ага с я н. Искусство Армении постсоветского периода.– Н. Степанян. “Искусство Армении” (М., «Галарт», 2007), с. 270–278. Գրքի մասին տե՛ս М. Степанян. Верность исторической правде.– Голос Армении, 15. XI. 2007.

¹⁰ Տե՛ս Ա. Աղասյան, Հ. Հակոբյան, Մ. Հասրաթյան, Վ. Ղազարյան. Հայ արվեստի պատմություն, Երևան, «Զանգակ-97», 2009, 575 էջ: Գրքի մասին տե՛ս Ա. Ավագյան. Արարատ Աղասյան, Հրավարդ Հակոբյան, Մուրադ Հասրաթյան, Վիգեն Ղազարյան, Հայ արվեստի պատմություն.– ՊԲՀ, 2010, - 2, էջ 273–275: Կ. Գրիգորյան. Հայ արվեստի պատմություն.– Հայաստանի Հանրապետություն, 21. XI. 2009, Գ. Մկրտչյան. Արվեստի այս հիանալի, այս կարևոր գիրքը (ժայռապատկերներից մինչև Արշիլ Գորկու արվեստը).– Ազատամտություն, 21. XI. 2009: К. Микаелян. Фолиант что надо. Весомый и красивый.– Новое время, Ереван, 24. XI. 2009; Վ. Օրբելյան. Մեր հայրենակիցներն արժանացել են Պետական մրցանակի.– Սյունյաց երկիր, Կապան, 12. III. 2010, Ա. Տեր-Մինասյան. Մրցանակ՝ ըստ արժանվույն.– Ճարտարապետություն և շինարարություն, 2010, հ. 3, էջ 57, Մ. Ծիրանի. Հասցեագրուած է նաեւ... «Հայ արուեստի պատմութիւն» հատորի հրատարակման առիթով.– Ազդակ, 3. V. 2010:

¹¹ Ա. Ավագյան, Ա. Աղասյան, Հ. Հակոբյան, Մ. Հասրաթյան, Վ. Ղազարյան. Հայ արվեստի պատմություն.– ՊԲՀ, 2010, - 2, էջ 274:

¹² Տե՛ս Ա. Աղասյան. Քաջագի մշտավառ կանթեղը (Ակնարկներ սփյուռքահայ կերպարվեստի պատմության), Երևան, «Տիգրան Մեծ», 2009, 128 էջ: Գրքի մասին տե՛ս Ա. Ավագյան. Արարատ Աղասյան. «Քաջագի մշտավառ կանթեղը».– ՀՀ ԳԱԱ Լրաբեր հասարակական գիտությունների, 2010, - 1–2, էջ 494–496, Ա. Ասատրյան. Արարատ Աղասյան. «Քաջագի մշտավառ կանթեղը».– Գիտություն, 2009, - 11, նոյեմբեր, Ա. Մինասյան. Քաջագի մշտավառ կանթեղը.– Նոր կեանք, Գլենդեյլ (ՄՄՆ), 3. XII. 2009, А. G. Sevag. Prof. Ararat Aghasyan’s monograph “The Everlasting Lantern of Katchaz” presented to an appreciative public in Yerevan.– Nor Gyank, Glendale, 3 Decembre 2009; Ն ո լ յ ն ի՝ Prof. Ararat Aghasyan’s monograph “The Everlasting Lantern of Katchaz” presented in Yerevan.– Massis Weekly, Los Angeles (USA), 5 Decembre 2009. Ն ո լ յ ն ի՝ Prof. Ararat Aghasyan’s monograph “The Everlasting Lantern of Katchaz” presented to an appreciative public in Yerevan.– Abaka, Montreal (Canada), 14 Decembre 2009; Ն ո լ յ ն ի՝ Prof. Ararat Aghasyan’s monograph “The Everlasting Lantern of Katchaz” presented to an appreciative public

անգամ՝ փաստական նյութի լայն ընդգրկմամբ, հանգամանորեն ներկայացվում է արվեստագետի երկարատև, փորձություններով լի, բայց և նշանակալից իրադարձություններով, հիշարժան դեպքերով ու երջանիկ հանդիպումներով հագեցած կենսագրությունը: Հեղինակը Քաջազի արվեստը մատուցել է ժամանակագրական հերթագայությամբ՝ ըստ շրջանների, և լուսաբանել տարբեր կողմերից: Հատկապես կարևորվում են նրա կտավներում արտացոլված թեմատիկ ու կերպարային բովանդակության, ազգային մտածողության, գունային սուր ընկալումների, տեխնիկական յուրահատուկ կատարման հետ կապված մի շարք խնդիրներ, որոնք դիտարկվում են նկարչի բնորոշ աշխատանքների օրինակներով, դրանց մանրախույզ քննությամբ¹³:

2012-ին Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ պետական պատվերի շրջանակներում «Ոսկան Երևանցի» հրատարակչատունը հրատարակեց Ա. Ադալյանի «Символизм и творчество Мартироса Сарьяна» մենագրությունը՝ նվիրված XX դարի հայ խոշորագույն նկարիչ Մարտիրոս Մարյանի ստեղծագործության վաղ սիմվոլիստական շրջանին¹⁴: Մարյանի այդ շրջանի հիմնական ստեղծագործությունների մանրագնին ու բազմակողմանի ուսումնասիրության արդյունքում բացահայտվել են նրա արվեստի ձևաոճական և գաղափարական-կերպարային առավել բնորոշ առանձնահատկությունները: Վարպետի վաղ շրջանը դիտարկված է պատմամշա-

in Yerevan.– USA Armenian Life Magazine, Glendale (USA), Decembre 2009; Ն ու լ յ ն ի՝ Book on Katchaz presented in Yerevan.– The Armenian reporter, Burbank (USA) and Yerevan (Armenia), 5 February 2010; Ա. Մ ի ն ա ս ե ա ն. Քաջազի մշտավառ կանթեղը.– Ազգ, 16. XII. 2009, Ա. Մ ի ն ա ս ե ա ն. Նոր գիրք. «Քաջազի մշտավառ կանթեղը».– Ալիք, Թեհրան, 26. XII. 2009:

¹³ Գրքի շնորհանդեսը տեղի ունեցավ 2009-ի սեպտեմբերի 25-ին Երևանի Կամերային երաժշտության տանը: ՀՀ սփյուռքի նախարար Հ. Հակոբյանը ողջունեց Արվեստի ինստիտուտի Սփյուռքահայ արվեստի բաժնի ծնունդը, շնորհավորեց գրքի հեղինակին և նախարարության պատվոգիրը հանձնեց Քաջազի այրուն՝ Մաթենիկ Քեչեճյանին, որը մեծապես նպաստել էր գրքի հրատարակմանը: Ողջույնի խոսքեր ասացին արվեստաբան Շ. Խաչատրյանը և լրագրող Է. Մանուկյանը, ովքեր անձամբ ճանաչել են Քաջազին և վայելել նրա բարեկամությունը: Այնուհետև Հայաստանի պետական ակադեմիական երգչախումբը ԽՍՀՄ և ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ, ԽՍՀՄ և ՀԽՍՀ պետական մրցանակների դափնեկիր, Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ Հ. Չեքիջյանի ղեկավարությամբ հանդես եկավ կոմիտասյան խմբերգերի կատարմամբ:

¹⁴ Գրքի մասին տե՛ս Ա. В. Авакян. Арарат Агасян. Символизм и творчество Мартироса Сарьяна. Ереван, «Воскан Ереванци», 2012.– Вестник общественных наук НАА РА, 2012, №1, с. 343–347; Ա. Ա վ ա գ յ ա ն. Արժեքավոր մենագրություն մեծ գեղանկարչի մասին.– Գիտություն, 2012, -4, ապրիլ, Հ. Փ ի լ ի պ ո ս յ ա ն. Արարատ Ադալյան. Սիմվոլիզմը և Մարտիրոս Մարյանի ստեղծագործությունը, Երևան, «Ոսկան Երևանցի» հրատարակչություն, 2012.– ՊԲՀ, 2012, -3, էջ 220–225, Կ. Մ. [Կ а р и н е М и с к а р я н]. Мартирос Сарьян – свой среди французов.– The Art Newspaper Russia, М., 2012, октябрь, с. 42,

կութային լայն ֆոնի վրա, իսկ նրա առանձին գործերը ներկայացվել են XIX դարավերջի ու XX դարասկզբի ռուս և արևմտաեվրոպական նկարիչների աշխատանքների համադրությամբ:

Մեկ տարի անց՝ 2013-ին, ՀՀ պետական բյուջեից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության թեմատիկ ֆինանսավորմամբ «Հայ քանդակագործության ձևավորումն ու զարգացման միտումները XX դարերում» թեմայի շրջանակներում ՀՀ գիտության պետական կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ և Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ հայերեն և ռուսերեն լեզուներով հրատարակվեց Ա. Աղասյանի «Երվանդ Քոչարի տարածության մեջ» մենագրությունը, որտեղ ներկայացվել է XX դ. հայ ականավոր արվեստագետներից մեկի՝ քանդակագործ, գեղանկարիչ և զճանկարիչ Երվանդ Քոչարի (1899–1979) կյանքն ու արվեստը¹⁵:

Ուշադրության են արժանացել հայ երիտասարդ արվեստագետների, ինչպես նաև մեր խոշորագույն վարպետներից մեկի՝ Վարդգես Մուրենյանցի մասին Ա. Աղասյանի աշխատությունները¹⁶:

Բազմալիաստակ արվեստաբանը շարադրել է «Հայոց պատմություն» քառահատորի՝ նոր և նորագույն շրջանների հայ կերպարվեստին վերաբերող բաժինները՝ երրորդ և չորրորդ հատորներում¹⁷:

Ա. Աղասյանի ուսումնասիրությունների վերաբերյալ տպագրվել են շուրջ 50 գրախոսականներ ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ Ռուսաստանում, ԱՄՆ-ում, Կանադայում, Լիբանանում, Իրանում:

Նրա գիտական խմբագրությամբ հրատարակվել է 52 գիրք ու մենագրություն:

2011-ին պետական պատվերի շրջանակներում Արվեստի ինստիտուտը հրատարակեց ավստրիացի ականավոր արվեստաբան Յոզեֆ Ստրժիգովսկու «Հայերի ճարտարապետությունը և Եվրոպան» գերմաներեն գրքի ռուսերեն թարգմանության առաջին գրքի առաջին հատորը (պատասխանատու խմբագիրներ՝ Մ. Հասրաթյան և Ա. Աղասյան), որի աշխատանքներն ընթացել են Ա. Աղասյանի ընդհանուր հսկո-

¹⁵ Տե՛ս Ա. Աղասյան. Երվանդ Քոչարի տարածության մեջ, Երևան, «Ոսկան Երևանցի», 2013, 196 էջ: Գրքի մասին տե՛ս А. Нерсисян. В пространстве Ерванда Кочара.— Архитектура и строительство, 2013, № 7, с. 46–50.

¹⁶ Տե՛ս Ա. Աղասյան. Հայաստանի երիտասարդ նկարիչները, Երևան, «Սովետական գրող», 1987, 168 էջ, Ա. Աղասյան. Վարդգես Մուրենյանց (1860–1921), Երևան, Հայաստանի ազգային պատկերասրահ, 2010, 224 էջ:

¹⁷ Տե՛ս Ա. Աղասյան. Կերպարվեստ.— Հայոց պատմություն, հ. III, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես – 1918 թ.), Գիրք առաջին (XVII դարի երկրորդ կես – XIX դարի վերջ), Երևան, «Ձանգակ-97», 2010, էջ 350–355, Գիրք երկրորդ (1901 – 1918 թթ.), Երևան, «Ձանգակ-97», 2015, էջ 220–231, Ա. Աղասյան. Կերպարվեստ.— Հայոց պատմություն, հ. IV, Գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918–1945 թթ.), Երևան, «Ձանգակ-97», 2010, էջ 689–697:

դուրսում:

Ա. Աղասյանի ծննդյան 60-ամյա հոբելյանը համընկավ ՀՀ անկախության 25-ամյա հոբելյանի հետ: Հայաստանի երրորդ հանրապետության ողջ ընթացքում մեր հոբելյարը եղել է ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի ղեկի մոտ՝ 1991–2003-ին՝ որպես գիտքարտուղար, իսկ հետո՝ որպես տնօրեն, ում ջանքերով այսօր ինստիտուտը բռնել է վերելքի ուղին:

Բավական է նշել, որ Ա. Աղասյանի պաշտոնավարման 13 տարիների ընթացքում ինստիտուտում վերստեղծվել են թատրոնի (2004) և սփյուռքահայ արվեստի (2009, 2014-ից՝ սփյուռքահայ արվեստի և միջազգային կապերի) բաժինները: Նրա նախաձեռնությամբ 2004-ին վերստեղծվեց նաև ինստիտուտի երիտասարդ արվեստաբանների խորհուրդը և ինստիտուտի պատմության մեջ առաջին անգամ կազմակերպվեցին արդեն ամենամյա դարձած՝ երիտասարդ արվեստաբանների գիտական նստաշրջանները, հիմնարկվեց «Հայ արվեստի հարցեր» մատենաշարը, պետական պատվերի շրջանակներում հրատարակվեցին «Հայ ավանդական երաժշտության» 13 հատորները: 2014-ից ինստիտուտը հրատարակում է «Կանթեղ» գիտական պարբերականը:

Տիրող գիտաստեղծագործական բեղմնավոր մթնոլորտում այդ տարիներին ինստիտուտում պաշտպանվել է 6 դոկտորական և 25 թեկնածուական ատենախոսություն, հաջողությամբ է լուծվում գիտական անձնակազմի սերնդափոխության հարցը, գումարվել են բազմաթիվ գիտական նստաշրջաններ, այդ թվում՝ «Վենետիկյան ընթերցումներ» միջազգային գիտաժողովը (2005), որի «կազմակերպման ու անցկացման համար» Ա. Աղասյանը պարգևատրվել է ԳԱԱ նախագահության Պատվոգրով:

Ինստիտուտը, որտեղ այսօր աշխատում է ԳԱԱ չորս թղթակից անդամ, գիտությունների 14 դոկտոր և 34 թեկնածու, ձեռք է բերել լայն ճանաչում, գնահատվել պետության կողմից. 2008–2015 թթ. ընթացքում՝ գիտաշխատողներից տասներեքն արժանացել են ՀՀ պատվավոր կոչումների:

Ա. Աղասյանի պաշտոնավարման ընթացքում իր հիմնադրման կեսդարյա տարեդարձը բոլորեց Արվեստի ինստիտուտը, որի տարեգրության կարևոր էջերից դարձան ինստիտուտի հիմնադրման 50-ամյա հոբելյանին նվիրված միջոցառումների շարքը (2008) և «ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ – 50» գրքի հրատարակումը՝ պետական պատվերի շրջանակներում¹⁸: Ինստիտուտի հոբելյանի առիթով գիտաշխատողներից շատերը պարգևատրվեցին ԳԱԱ Վաստակագրերով ու Պատվոգրերով, ՀՀ ԿԳՆ և Մշակույթի նախարարության ոսկե մեդալներով, Պատվոգրերով ու Շնորհակալագրերով:

¹⁸ Տե՛ս Ա. Ա ս ա տ ր յ ա ն. ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ – 50 (պատասխանատու խմբագիր՝ Ա. Վ. Աղասյան), Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, 2010, 395 էջ:

2013 թվականին՝ ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրման 70-ամյա հոբելյանի կապակցությամբ, Արվեստի ինստիտուտի նախաձեռնությամբ ստեղծվեց ԳԱԱ-ի հիմնը, որի հեղինակներն են կոմպոզիտոր Արամ Սաթյանը և բանաստեղծ Կարո Վարդանյանը:

Ա. Աղասյանի ջանքերով նկատելիորեն աշխուժացել է միջազգային համագործակցությունը՝ սերտ կապեր են հաստատվել ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի և Ճարտարապետության ու շինարարական գիտությունների ռուսաստանյան ակադեմիայի Ճարտարապետության և քաղաքաշինության տեսության ու պատմության գիտահետազոտական ինստիտուտի, նաև Ռուսաստանի Դաշնության մշակույթի նախարարության Արվեստագիտության պետական ինստիտուտի հետ:

Ա. Աղասյանի նախաձեռնությամբ վերականգնվեց ՀՀ ԳԱԱ Թորոս Թորամանյանի անվան մրցանակը, որն արդեն շնորհվել է երկու անգամ՝ ԳԱԱ թղթակից անդամ Մուրադ Հասրաթյանին և Ճարտարապետության դոկտոր Գառնիկ Շախկյանին (2011), ինչպես նաև ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Արմեն Ղազարյանին (2015):

Ա. Աղասյանի գիտական ու գիտակազմակերպական բեղմնավոր աշխատանքը հաջողությամբ զուգակցվում է մանկավարժական և հասարակական ակտիվ գործունեության հետ: Պրոֆեսորը տարիներ շարունակ դասավանդել է Երևանի պետական համալսարանում և Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում՝ սեփական փորձն ու գիտելիքները փոխանցելով ապագա արվեստաբաններին: Այսօր նա Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի մագիստրատուրայում վարում է «Արևմտահայ և սփյուռքահայ կերպարվեստի պատմություն» դասընթացը: Բազմիցս ղեկավարել է արվեստաբանության գծով պետական քննությունների և ավարտական աշխատանքների հանձնաժողովները Երևանի պետական համալսարանում, Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում:

2008-ից ի վեր Ա. Աղասյանը «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, դիզայն» մասնագիտությամբ ինստիտուտում գործող թեկնածուական որակավորման քննական հանձնաժողովի նախագահն է:

Նշանակալի է Ա. Աղասյանի ներդրումը երիտասարդ կադրերի պատրաստման գործում: Նրա գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել է թեկնածուական 13 ատենախոսություն: Ակնհայտ է, որ նա գիտական դպրոցի հիմնադիր է. նրա սաներն այսօր ևս, հետևելով իրենց ուսուցչի օրինակին, շարունակում են իրենց նպաստը բերել հայրենական կերպարվեստի ուսումնասիրության գործում: Ի դեպ՝ սփյուռքահայ արվեստագիտության առաջին ու դեռևս միակ թեկնածուն՝ Մովսես Հերկեյանը, ով ապրում ու ստեղծագործում է Լիբանանում, իր «Ամերիկահայ կերպարվեստ» թեմայով թեկնածուական ատենախոսությունը կատարել և պաշտպանել է Արվեստի ինստիտուտում՝ հենց Ա. Աղասյանի գիտական ղեկավարությամբ: Վերջինիս ասպի-

րանտների թվում են նաև Իրանի Իսլամական Հանրապետության քաղաքացիները:

Ա. Ադասյանն ընդգրկվել է «Գրականության և արվեստի բնագավառում արվեստի ոլորտի ՀՀ պետական մրցանակների շնորհման» (2009), «Հումանիտար և հասարակական գիտությունների բնագավառում ՀՀ պետական մրցանակների շնորհման» (2011, 2013, 2015) և «Հանրապետության Նախագահի մրցանակների շնորհման» արվեստի (2006–2009) հանձնախմբերում: Նա ԳԱԱ գիտահրատարակչական խորհրդի, ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի բյուրոյի անդամ է, ՀՀ նկարիչների միության վարչության անդամ: Ընդգրկված է ԳԱԱ փորձագիտական ազգային բյուրոյի, Հայաստանի ազգային պատկերասրահի, Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի, Հայաստանի ժողովրդական արվեստի, ինչպես նաև Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտի, Մարտիրոս Մարյանի ու Երվանդ Քոչարի թանգարանների գիտական խորհուրդների, ԳԱԱ «Հայկական հանրագիտարանի» գիտահրատարակչական խորհրդի, ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», «Բանբեր հայագիտության» և «Գիտության աշխարհում», ՀՀ նկարիչների միության «Կերպարվեստ» հանդեսների, «Կանթեղ» գիտական պարբերականի, Ստեփանակերտի (ԼՂՀ) «Մեսրոպ Մաշտոց» համալսարանի «Լրատու» գիտական հոդվածների ժողովածուի խմբագրական խորհուրդների կազմում:

Գիտական և գիտակազմակերպական ծանրակշիռ վաստակի համար Ա. Ադասյանն արժանացել է ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման (2008), պարգևատրվել ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության «Ոսկե հուշամեդալով» (2008), ՀՀ մշակույթի նախարարության «Ոսկե մեդալով» (2008) և ՀՀ ԳԱԱ Վաստակագրով (2016):

Շնորհավորելով բազմավաստակ արվեստաբան և գիտության հմուտ կազմակերպիչ Ա. Ադասյանին՝ մաղթում ենք նրան քաջառողջ կյանքի երկար տարիներ և գիտական նորանոր նվաճումներ, իսկ նրա ղեկավարած Արվեստի ինստիտուտին՝ հետագա առաջընթաց ու անկասելի վերելք:

ԱՆՆԱ ԱՍԱՏՐՅԱՆ